

Schept Zwijndrecht met 3M-zaak precedent in de pfas-strijd?



Het 3M-proces in het Vinderpaleis in Antwerpen. Omdat geen enkele zaal groot genoeg was, werd het proces gelivestreamd in een tweede ruimte. ©Photo News

[Floor Eelbode Philip Gallasz](#)

24 februari 2026 18:27

Zo'n 1.400 mensen met te veel pfas in hun bloed trekken deze week samen naar de rechter tegen de vervuiling door de 3M-fabriek in Zwijndrecht. De zaak kan richtinggevend zijn, omdat Zwijndrecht de pfas-problematiek in heel Vlaanderen op de kaart zette.

Voor zover bekend kwamen nog nooit 1.400 mensen samen voor de vrederechter. Daar kwam dinsdag verandering in, toen in het Antwerpse Vlinderpaleis de debatten in het 3M-proces van start gingen. Omdat geen enkele zaal groot genoeg was, werd het proces gelivestreamd in een tweede ruimte. De zaal waarin werd gepleit, zat vol omwonenden van de fabriek in Zwijndrecht die zich hebben aangesloten bij de zaak van het burgercollectief Darkwater 3M.

Het collectief vraagt dat het chemiebedrijf 3M Belgium aansprakelijk wordt gesteld voor de pfas-vervuiling rond de site en een schadevergoeding betaalt aan de omwonenden. 'Deze mensen voelen zich in de steek gelaten door de overheid', zo trapte advocaat Geert Lenssens zijn pleidooi af, verwijzend naar de saneringsovereenkomst die 3M en de Vlaamse regering in 2022 sloten. In tegenstelling tot de 571 miljoen euro die de overheid van 3M moet ontvangen, krijgen de omwonenden voorlopig niets. Volgens Lenssens is dit nochtans 'het grootste milieuschandaal dat ons land ooit kende'.

De actiegroep Darkwater 3M eist een voorlopige compensatie van 20.000 euro per persoon.

In essentie moet de rechter zich over twee kernvragen buigen. Kunnen de eisers worden beschouwd als burens van 3M Belgium? En hebben ze bovenmatige hinder ondervonden van de bedrijfsactiviteiten? De actiegroep eist een voorlopige compensatie van 20.000 euro per persoon.

Er is hoop dat ze die zullen krijgen. In een eerste zaak in 2023 oordeelde de vrederechter dat Kurt Verstraete, zijn vrouw en hun twee volwassen kinderen recht hebben op 2.000 euro compensatie van het chemiebedrijf. Het gezin woont in een boerderij op zo'n kilometer van de fabriek. Bij elk van hen werden te veel pfas in het bloed gemeten. Bij Verstraete zelf ging het om 1.100 microgram, terwijl tot 5 microgram geen gezondheidsrisico's worden verwacht.

De compensatie heeft Verstraete, die samen met vier gezinnen Darkwater 3M oprichtte, nog niet gekregen. Hij is in deze zaak geen partij meer, maar was dinsdag wel op het proces. 'Het gaat om een provisionele schadevergoeding', zegt hij. De precieze omvang van de schade en de hinder is nog onduidelijk. Als die later groter blijkt, kan de vergoeding volgens Verstraete stijgen. 'Over mogelijke gezondheidsschade denk ik liever niet na.'

Wereldwijde voorloper

De zaak wordt met argusogen gevolgd, omdat de problematiek van de moeilijk afbreekbare 'forever chemicals' zich in heel Vlaanderen stelt. De omgeving van de 3M-fabriek in Zwijndrecht staat te boek als een van de meest manifeste voorbeelden van pfas-vervuiling wereldwijd, zowel door de duur - 3M produceerde er decennia pfas - als door de reikwijdte.

Nadat het schandaal in 2021 aan het licht was gekomen, groeide Vlaanderen willens nillens uit tot een voorloper in de pfas-problematiek. Verschillende Vlaamse overheidsdiensten brachten de voorbije jaren de pfas-vervuiling en de gezondheidseffecten in kaart, waardoor we meer dan andere landen zicht hebben op de omvang van het probleem.

OVAM controleerde al zo'n 800 sites waar wellicht pfas-houdend blusschuim werd ingezet, zoals brandweerterreinen of plaatsen waar een grote brand heeft gewoed.

Het beeld is ontluisterend. Door de hoge mobiliteit van pfas worden die synthetische stoffen in heel Vlaanderen teruggevonden in de bodem en het water, zelfs op plekken waar daar geen logische verklaring voor is. De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) controleerde al zo'n 800 sites waar wellicht pfas-houdend blusschuim werd ingezet, zoals brandweerterreinen of plaatsen waar een grote brand heeft gewoed. Ook de vervuiling van een reeks industriële en afvalverwerkingssites werd in kaart gebracht.

In totaal is op zo'n 2.800 plekken in Vlaanderen pfas-vervuiling vastgesteld. Naast Zwijndrecht kwamen ook andere hotspots aan het licht, waaronder de omgeving van de papierfabriek De Naeyer in Willebroek en die van de textielfabriek Utexbel in Ronse. 'Soms lijkt het alsof Vlaanderen één grote hotspot is, wat door ons industrieel verleden deels ook zo is', zegt pfas-coördinator Hans Reynders. 'Maar we meten ook een pak meer dan andere landen. Doordat we er dicht op zitten, komt er ook veel naar boven.'

Analyse kankerexpert

Omdat pfas aan immuniteitsstoornissen, hormoonverstoringen, leverafwijkingen en zelfs sommige kankers worden gelinkt, zijn de stoffen niet onschuldig. Tijdens het proces legde Lenssens onder meer een analyse van meer dan 400 wetenschappelijke rapporten door kankerexpert Nicolas Van Larebeke op tafel. 'Die informatie is onrustwekkend', zegt de advocaat, die onder meer opwerpt dat 3M de lichamelijke integriteit van de inwoners aantastte. 'Zo blijkt onder meer dat de incubatietijd (*tussen blootstelling en de eventuele eerste ziekteverschijnselen, red.*) vergelijkbaar is met die van asbest (*30 tot 50 jaar, red.*)'

De vraag is of de rechtszaak elders navolging krijgt. In Zwijndrecht is duidelijk wie de pfas-vervuiling heeft veroorzaakt en dus kan worden aangeklaagd, maar op andere plekken in Vlaanderen is dat vaak minder evident. Sommige bedrijven bestaan niet meer. En wat doe je met de brandweer, die zich niet bewust was van de pfas-vervuiling die ze met het blusschuim veroorzaakte? Daar ligt een rechtszaak met bijbehorende schadevergoeding minder voor de hand.

Die juridische onzekerheid heeft niet alleen gevolgen voor mogelijke schadevergoedingen, maar ook voor de sanering van de vervuilde sites. Als niet duidelijk is wie aansprakelijk is, betaalt uiteindelijk de belastingbetaler de rekening. OVAM schat dat het minstens 1,5 miljard euro zal kosten om de pfas-vervuiling in Vlaanderen op te kuisen. Daar wordt Zwijndrecht, goed voor nog eens vele miljoenen, niet bij gerekend.

In totaal is op zo'n 2.800 plekken in Vlaanderen pfas-vervuiling vastgesteld. Op dit moment is in amper zeven van die dossiers al aan de sanering begonnen.

Saneren is hoe dan ook niet evident. Er is nog geen methode gevonden om pfas makkelijk af te breken en de stortplaatsen voor vervuilde grond zijn beperkt. Op dit moment is in amper zeven van de 2.800 dossiers al aan de sanering begonnen.

Met het kenniscentrum KIS zet de Vlaamse regering nu wel in op innovatief onderzoek rond pfas-afbraak. Daarnaast overweegt de federale overheid om samen met de gewesten en de gemeenschappen een sectorfonds op te richten, naar analogie met het asbestfonds, dat asbestslachtoffers begeleidt en vergoedt. Daarin moeten pfas-producenten, zoals 3M en blusschuimfabrikanten, dan geld storten voor de sanering. Maar dat initiatief staat nog in zijn kinderschoenen.

En dus gaat het voorlopig traag, zeker in Zwijndrecht. Tot nu werd nog geen kubieke meter grond gesaneerd. 3M sleepte met de voeten en talmde met de bouw van de brug waarlangs de vervuilde grond moet worden afgevoerd. Naar verluidt zou ze nu toch bijna klaar zijn. OVAM maakt zich sterk dat de sanering in 2027 kan beginnen.

Verstraete is sceptisch. 'Mijn boerderij kan ik vandaag alleen met een forse minwaarde verkopen, tenzij wordt gesaneerd. Eind 2023 moest 3M daarmee klaar zijn. Er zou tot 70 centimeter diep worden afgegraven, maar op 60 centimeter liggen nutskabels. Dat belooft dus een hoop miserie te worden.'

16 jaar zittijd

Welk standpunt het chemiebedrijf zal innemen als het woensdag aan de beurt komt, is onduidelijk. '3M Belgium zal zijn verweer tegen de vorderingen in de rechtbank voeren', laat het bedrijf desgevraagd weten.

Wel haalde Lenssens dinsdag al enkele stukken aan die 3M ter verdediging heeft voorgelegd aan de rechtbank. Daaruit blijkt volgens hem dat 3M verjaring zal inroepen en zal eisen dat de kwestie wordt opgedeeld in 1.400 individuele zaken. 'Dat betekent een zittijd van 16 jaar voor het vrederecht', becijferde hij.

Wij hebben de indruk dat 3M de zaak zo lang mogelijk wil rekken en ons uit elkaar probeert te spelen.

Kurt Verstraete

Zwijndrechtenaar

Morgen is de slotdag met de replieken. Een uitspraak volgt normaal over enkele weken. Volgt de rechter dezelfde redenering als bij Verstraetes zaak in 2023, dan dreigt opnieuw een veroordeling voor 3M. Al is de vraag of het zover komt. Een uitspraak in een 3M-proces is uitzonderlijk. In gelijkaardige procedures in de Verenigde Staten en elders werd meestal geschikt.

Volgens Verstraete heeft 3M nog geen voorstel gedaan aan de omwonenden. 'Wij hebben de indruk dat ze de zaak zo lang mogelijk willen rekken en ons uit elkaar proberen te spelen. Ik vermoed dat ze pas zullen schikken als ze met de rug tegen de muur staan.'